

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Ar skiriasi mergaičių ir berniukų pasiekimai?
- Ar mergaičių ir berniukų pasiekimų skirtumai priklauso nuo mokyklos tipo?
- Kaip skiriasi mergaičių ir berniukų nuomonės apie mokymąsi mokykloje?
- Kaip skiriasi mergaičių ir berniukų požiūriai į mokomuosius dalykus?
- Ar turi įtakos mokinio pasiekimų vertinimui jo lytis?
- Kokių priemonių reikėtų imtis, kad mergaičių ir berniukų mokymosi galimybės būtų vienodos?

AR LIETUVOJE UŽTIKRINAMOS LYGIOS PRIVALOMOJO ŠVIETIMO GALIMYBĖS BERNIUKAMS IR MERGAIČIAMS?

Per pastarąjį dešimtmetį lyčių lygybė pasaulyje tapo vienu aktualiausių socialinio teisingumo švietime klausimų. Tarptautinės organizacijos ir šalių vyriausybės vis aiškiau pripažįsta, kad lyčių lygybės principų laikymasis stiprina demokratiją, padeda kurti atvirą pilietinę visuomenę. Lietuvos Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose nurodomas vienas iš pagrindinių švietimo plėtotosi siekių – plėtoti mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią, socialiai teisingą tęstinio ir prieinamo švietimo sistemą. Nors daugelyje pasaulio šalių tradicinis mergaičių galimybių įgyti išsilavinimą klausimas tebėra gana opus, Europoje, Šiaurės Amerikoje ir kai kuriuose kituose labiau išsivysčiusiose regionuose jis jau nėra toks vienpusiškas. Lietuvoje, kaip ir daugumoje Europos šalių, yra švietimo sričių, kuriose reikia labiau rūpintis mergaičių mokymosi galimybėmis, bet kitose srityse daugiau susirūpinimo kelia berniukų mokymasis.

UNESCO švietimo raporte (2007 m.) kaip vis didesnė vidurinio ugdymo pakopos problema, susijusi su lyčių skirtumais, minimas vis dažnesnis berniukų mokyklos nelankymas ir žemi mokymosi pasiekimai. Ji aktuali ir Lietuvoje – bendrojo lavinimo mokyklos kursą 2007 m. kartojo apie 1 proc. mokinių, iš kurių du trečdaliai buvo berniukai.

Kaip rodo tarptautinių lyginamųjų mokinių pasiekimų tyrimų ir nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai, šalies mergaičių ir berniukų mokymosi pasiekimai yra nevienodi. Paskutinių tarptautinių tyrimų (IEA PIRLS 2006 m. ir OECD PISA 2006 m.) duomenimis, tiek 4 klasės, tiek 15-mečių mergaičių skaitymo pasiekimai statistiškai reikšmingai aukštesni nei berniukų. Skirtumas tarp mergaičių ir berniukų matematikos pasiekimų yra linkęs didėti mergaičių naudai (IEA TIMSS 1999, 2003, 2007 m. tyrimai). IEA TIMSS tarptautinių tyrimų duomenimis, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp mergaičių ir berniukų gamtos mokslų pasiekimų nebuvo. 2006 m. tarptautinio OECD PISA tyrimo duomenimis, 15-mečių mergaičių gamtos mokslų pasiekimai buvo statistiškai reikšmingai aukštesni nei berniukų.

Ši švietimo problemos analizė skirta apžvelgti esamą padėtį ir iškelti probleminius lyčių lygybės Lietuvos pradiniam ir pagrindiniam ugdymui užtikrinimo klausimus, remiantis gana išsamiais 2003–2008 metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų, taip pat tarptautinių lyginamųjų mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis ir kitais šaltiniais. Svarbus pateikiamos analizės tikslas – atkreipti švietimo politikų ir švietimo bendruomenės dėmesį į švietimo sistemos trūkumus, nuo kurių priklauso nevienodi skirtingų lyčių mokinių mokymosi pasiekimai.

Svarbiausios išvados apie mergaičių ir berniukų mokymosi skirtumus:

1. Visose tirtose klasėse tarp geriau nei vidutiniškai besimokančių mokinių mergaičių dalis yra didesnė, ir priešingai, tarp silpniau besimokančių mokinių didesnė dalis yra berniukų.
2. Labiausiai mergaitės lenkia berniukus pagal lietuvių kalbos testų rezultatus. Statistiškai reikšmingai geresni tik 4 klasės berniukų matematikos testų rezultatai.
3. Kuo aukštesnė klasė, tuo mergaičių testų rezultatai yra geresni už tos pačios klasės berniukų rezultatus. Ketverių metų dinamika atskleidžia, kad iš esmės berniukų mokymosi rezultatai prastėja.
4. Berniukai neretai mokykloje vertinami griežčiau ir žemesniais pažymiais. Jų savijauta mokykloje ženkliai skiriasi nuo mergaičių savijautos ir daugeliu svarbių požiūrių yra negatyvesnė.
5. Nuo 2004 m. iki 2008 m. berniukų mokymosi aspiracijos sumenko ženkliau nei mergaičių.

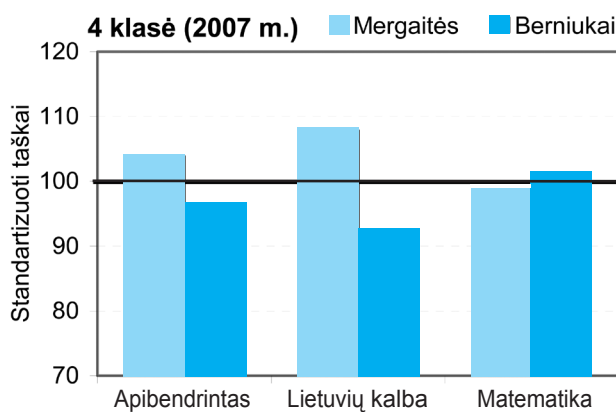
MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ MOKYMO SI PASIEKIMŲ SKIRTUMAI

Moksliniais tyrimais, matuojant bendrąjį intelektą (IQ), ryškūs lyčių (merginų ir vaikinių) rodiklių skirtumai nenustatomi. Tuo tarpu tiriant mokinių mokymosi pasiekimus išsivysčiusiose šalyse dažnai mergaičių mokymosi rezultatai būna aukštesni nei berniukų, ypač pradinėje ugdymo pakopoje. Dažniausiai šis skirtumas aukštesniosiose klasėse mažėja (Gage, Berliner, 1994).

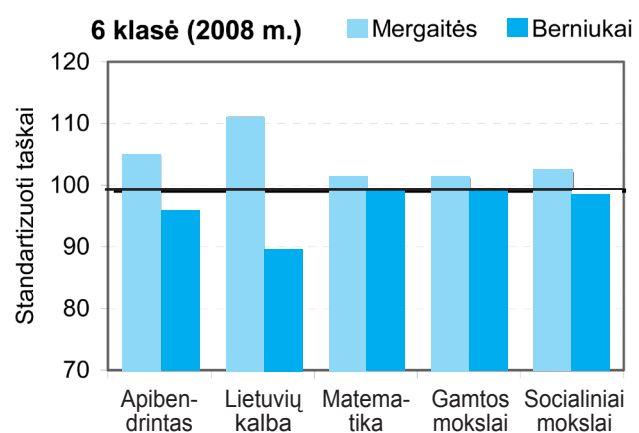
Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, mergaičių ir berniukų pasiekimų skirtumai ryškūs visose tirtose am-

žiaus grupėse (klasėse). Aukštesniosiose klasėse jie netgi ryškesni nei žemesniosiose. Mergaičių ir berniukų lietuvių kalbos rezultatų skirtumai ženklūs visose amžiaus grupėse. Aukštesniosiose klasėse ima ryškėti socialinių mokslų ir matematikos dalykų pasiekimų skirtumai (merginų rezultatai aukštesni). Vienintelis atvejis, kai berniukų pasiekimų vidurkis buvo aukštesnis nei mergaičių, – 4 klasės matematikos pasiekimai (skirtumas nėra didelis, tačiau statistiškai reikšmingas).

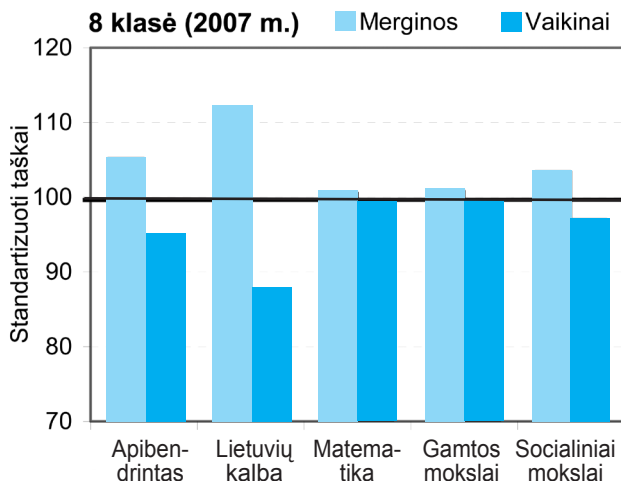
4 klasės mergaičių ir berniukų pasiekimų vidurkių skirtumai (2007 m.)

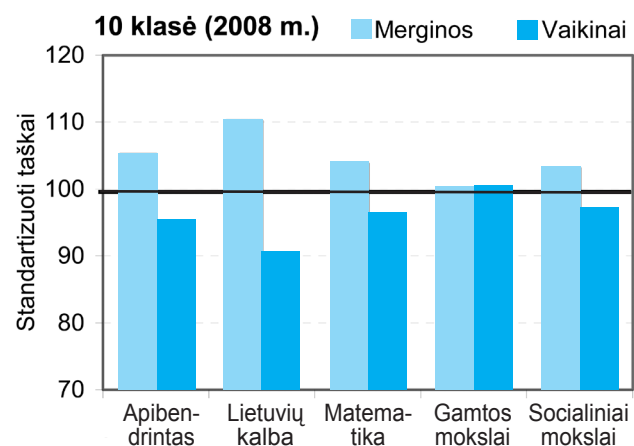
6 klasės mergaičių ir berniukų pasiekimų vidurkių skirtumai (2008 m.)

8 klasės mergaičių ir berniukų pasiekimų vidurkių skirtumai (2007 m.)

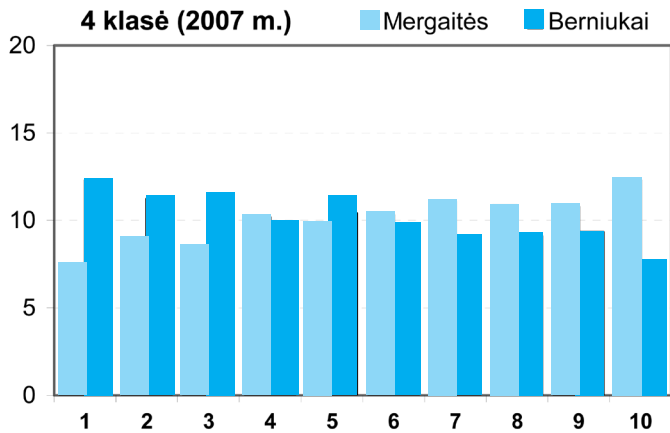
10 klasės mergaičių ir berniukų pasiekimų vidurkių skirtumai (2008 m.)

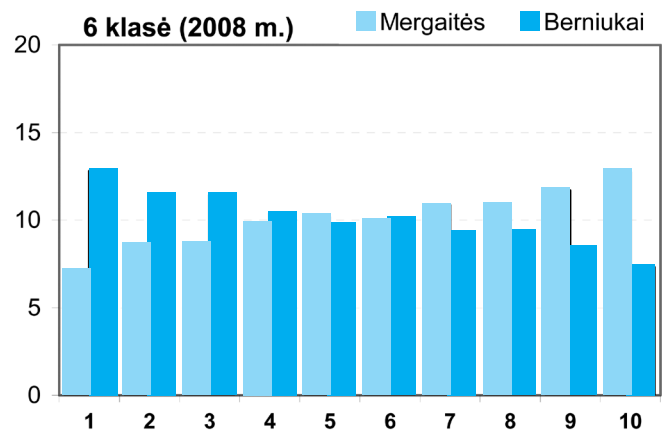
Tarptautiniai tyrimai taip pat patvirtina, kad skirtumai tarp Lietuvos mergaičių ir berniukų pasiekimų didesni aukštesniosiose klasėse. Tarptautinio IEA TIMSS tyrimo (2007 m.) duomenimis, skirtumo tarp 4 klasės mergaičių ir berniukų matematikos pasiekimų nėra, o 8 klasės mergaičių matematikos rezultatai buvo aukštesni nei berniukų ir skirtumas statistiškai reikšmingas. Kaip rodo šio tarptautinio tyrimo kelerių metų rezultatų dinamika, Lietuvoje skirtumas tarp mergaičių ir berniukų matematikos rezultatų didėja mergaičių naudai.

Analizuojant nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatus mokinių mokymosi pasiekimų pasiskirstymo pagal pasiekimų kiekybines kategorijas požiūriu, nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp mergaičių ir berniukų mokymosi pasiekimų pasiskirstymo: tarp nedaug testų taškų surinkusių mokinių yra didesnė dalis berniukų nei mergaičių, tarp daug testų taškų surinkusių mokinių – didesnė dalis mergaičių.

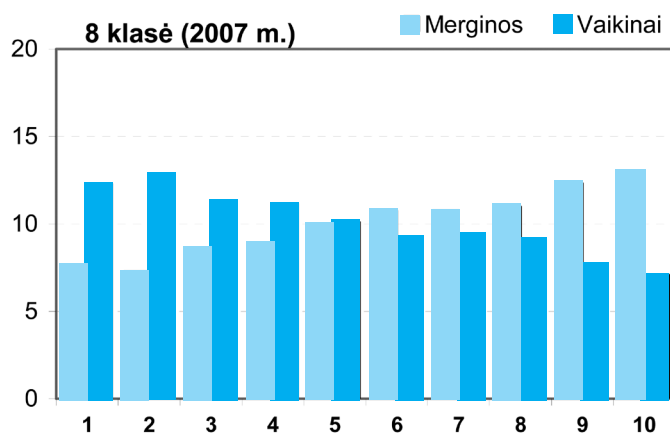
4 klasės mokinių pasiekimų pasiskirstymas pagal decilius*, proc. (2007 m.)

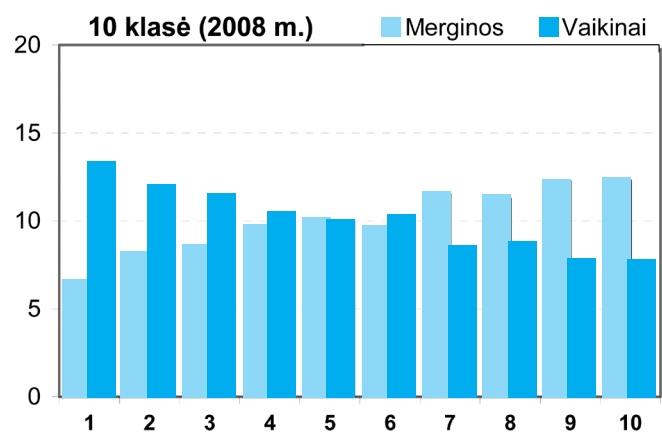
6 klasės mokinių pasiekimų pasiskirstymas pagal decilius, proc. (2008 m.)

8 klasės mokinių pasiekimų pasiskirstymas pagal decilius, proc. (2007 m.)

10 klasės mokinių pasiekimų pasiskirstymas pagal decilius, proc. (2008 m.)

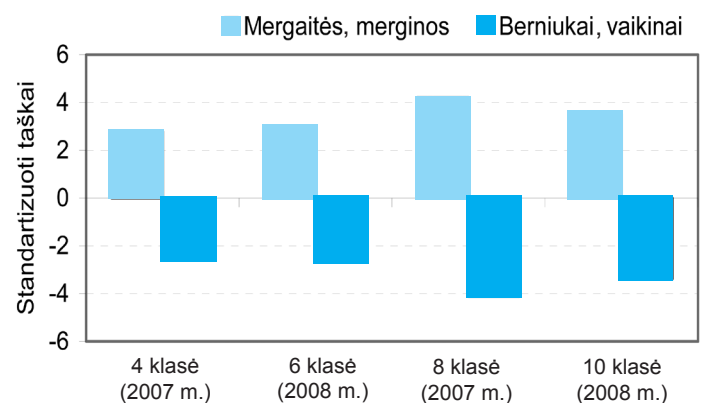

* Skaičiuojant mokinių pasiskirstymą pagal decilius, tyrime dalyvavusieji mokiniai suskirstomi į 10 grupių: 1 grupė – mokiniai, surinkę 0–10 proc. taškų, 2 grupė – mokiniai, surinkę 11–20 proc. taškų, 3 grupė – mokiniai, surinkę 21–30 proc. taškų, ir t. t.

Įdomūs yra ir pradinio bei pagrindinio ugdymo sukuriama pridėtinės vertės skaičiavimo duomenys. Pridėtinės vertės diagrama rodo, kad Lietuvos švietimo sistemos sukuriama pridėtinė vertė vidutiniam statistiniam berniukui 4, 6, 8 ir 10 klasėse yra ženkliai mažesnė nei pridėtinė vertė, sukuriama vidutinei statistinei mergaitei. Tai dar kartą patvirtina, kad mūsų šalyje pradinio ir pagrindinio ugdymo prieinamumo skirtingų lyčių mokiniams problema realiai egzistuoja.

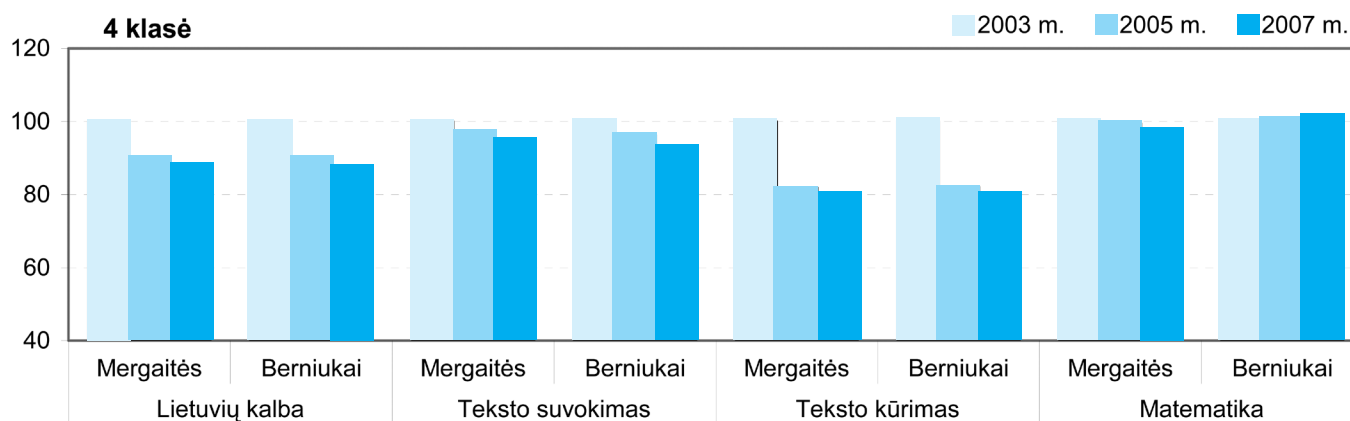
Mokinių pasiekimų dinamikai matuoti nacionaliniuose tyrimuose yra naudojama kartojama testo dalis – t. y. mokiniams pateikiamos tos pačios testo užduotys kelių tyrimų metu. Taip galima gauti patikimus duomenis apie pasiekimų kitimą. Kaip rodo kartojamų testų dalių rezultatų analizė, 4 klasėje mergaičių ir berniukų atskirų mokymosi sričių pasiekimų pokyčiai panašūs. Aukštesniosiose klasėse daugeliu atvejų berniukų pasiekimų kitimo tendencijos negatyvesnės, palyginti su mergaičių pasiekimų kitimo tendencijomis.

Pridėtinė vertė* pagal lytį, apskaičiuota remiantis visų tirtų ugdymo sričių testų rezultatais

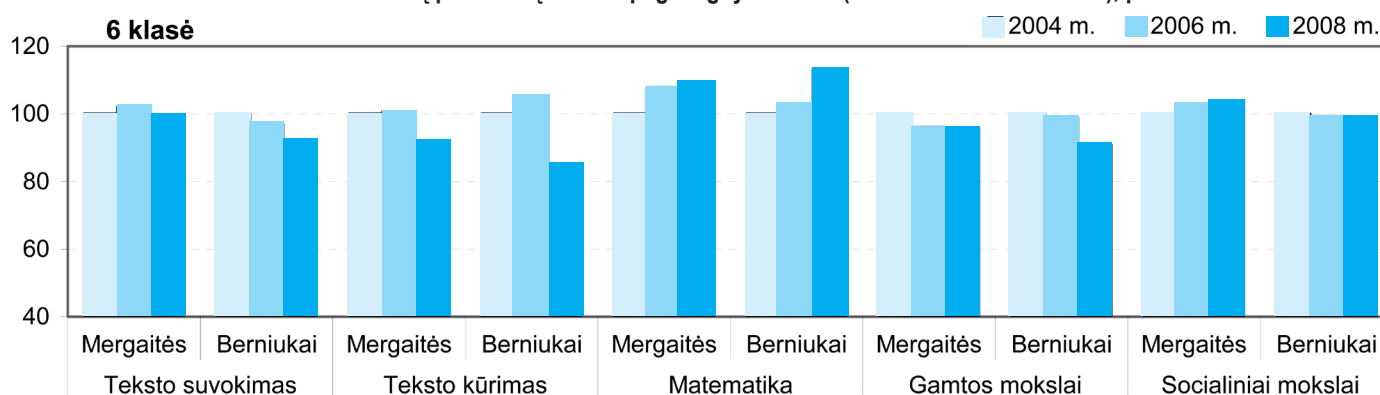

* Pridėtinė vertė – mokyklos indėlis į mokinių pasiekimus, apskaičiuojamas „atmetant“ mokinių pasiekimų dalį, kurią lemia skirtinga mokinių namų aplinka, kai kurios asmeninės mokinių savybės – tai, kas nuo mokyklos nepriklauso (arba priklauso labai mažai). Pridėtinė vertė skaičiuojama pagal regresinės analizės metodiką, aprašytą knygoje: C. T. Fitz-Gibbon „Monitoring Education: Indicators, Quality and Effectiveness“ (1998).

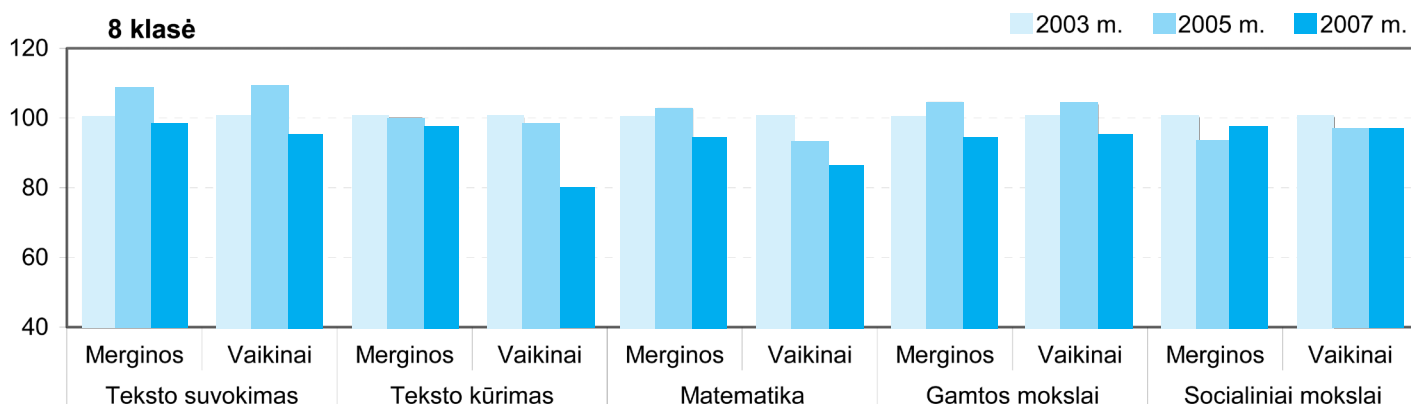
4 klasės mokinių pasiekimų kitimas pagal ugdymo sritis (kartotos dalies rezultatai), proc.*

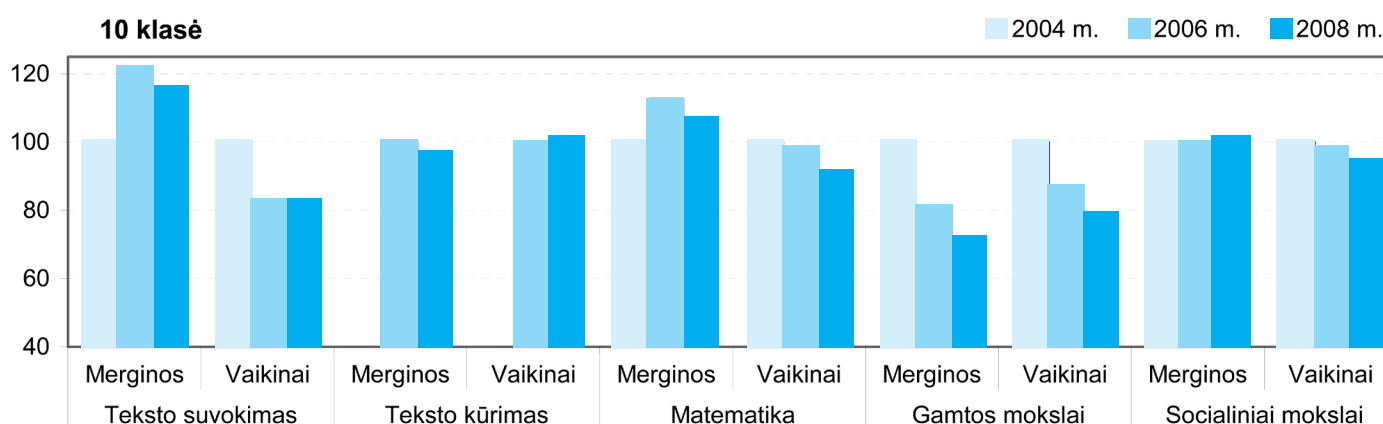
6 klasės mokinių pasiekimų kitimas pagal ugdymo sritis (kartotos dalies rezultatai), proc.*

8 klasės mokinių pasiekimų kitimas pagal ugdymo sritis (kartotos dalies rezultatai), proc.*

10 klasės mokinių pasiekimų kitimas pagal ugdymo sritis (kartotos dalies rezultatai), proc.*

* Atskaitos tašku laikomi berniukų ir mergaičių pirmais tyrimo metais surinkti, atliekant testų kartojamas dalis, taškų vidurkiai. Jie prilyginti 100 proc. Diagramose pateikiami vėlesnių metų tyrimuose už kartojamas testo dalis surinkti taškų vidurkiai yra perskaičiuoti į procentus, lyginant su pirmaisiais tyrimo metais.

Mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai leidžia pagrįstai teigti, kad aukštesniosiose klasėse berniukams darosi sunkiau mokytis daugumą tirtų sričių mokomųjų dalykų. To priežastys gali būti įvairios – tiek skirtingų lyčių amžiaus tarpsnių mokymosi ir psichologiniai ypatumai, tiek nevienodai pritaikytas skirtingų lyčių mokiniams mokymo turinys, mokymo(si) me-

today ir pan. Tačiau tikrai nėra pagrindo teigti, kad berniukai yra ne tokie gabūs ir ne tokie pajėgūs gerai mokytis bendrojo lavinimo mokykloje kaip mergaitės. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenys tik patvirtina, kad reikia ieškoti būdų pradinį ir pagrindinį ugdymą padaryti tokį pat prieinamą ir naudingą berniukams kaip ir mergaitėms.

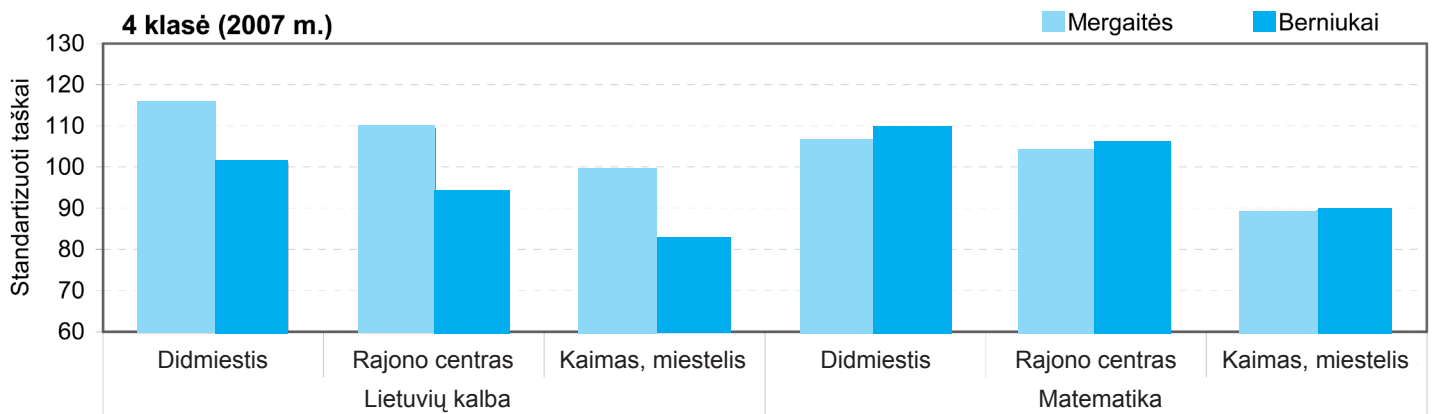
MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ PASIEKIMŲ SKIRTUMAI MIESTE IR KAIME

Lyginant mokinių pasiekimus pagal vietovės, kurioje yra mokykla, urbanizacijos laipsnį, nustatyta, kad aukščiausi pasiekimai visuose tyrimuose buvo mokinių, besimokančių didmiesčių mokyklose, žemesni – rajono centrų mokyklose ir žemiausi – kaimo ar miestelio mokyklose. Mergaičių ir berniukų pasiekimų skirtumai egzistuoja neatsižvelgiant į tai, kurioje mokykloje jie mokosi – didmiesčio, rajono centro arba miestelio ar kaimo. Iš tiriamų ugdymo sričių labiausiai išsiskiria lietuvių kalba – čia skirtumai tarp minėtų trijų mokyklų kategorijų didžiausi. Tačiau nemenkų skirtumų yra ir kitose ugdymo srityse.

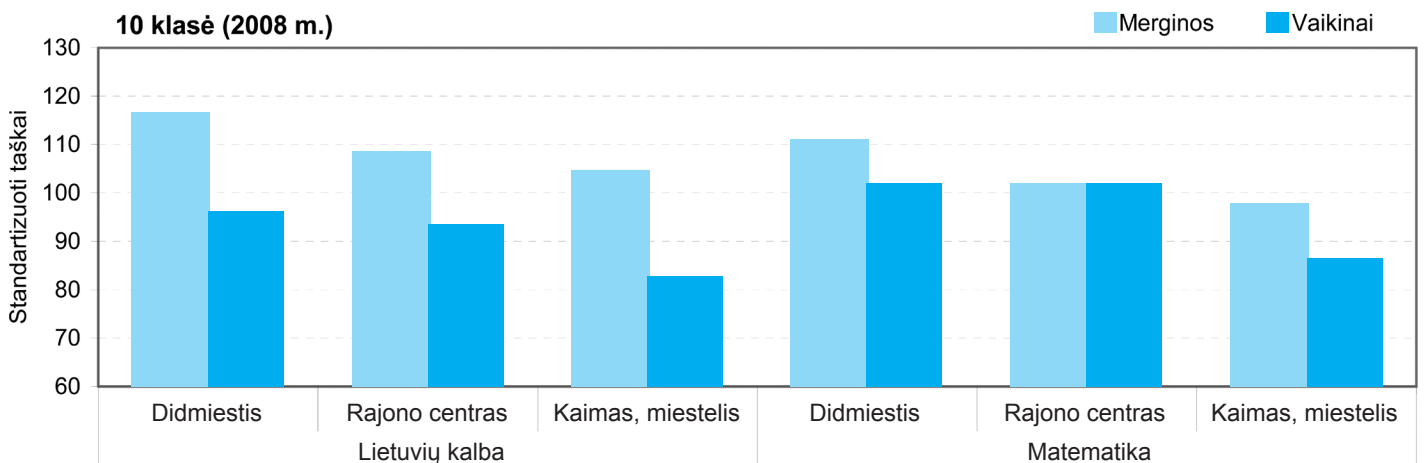
Didžiausią susirūpinimą kelia kaimo ar miestelio mokyklų berniukai, kuriuos galima įvardyti kaip išskirtinę rizikos neįgyti kokybiško išsilavinimo grupę. Jų lietuvių kalbos pasiekimai visose klasėse buvo labai žemi. Berniukų matematikos mokymosi padėtis kaimo mokyklose buvo kiek geresnė.

Išsiskyrė 10 klasės rajono centrų mokyklų berniukų matematikos rezultatai – didmiesčių ir kaimo mokyklose skirtumai tarp mergaičių ir berniukų pasiekimų vidurkių buvo gana ryškūs ir statistiškai reikšmingi (berniukų nenaudai), o rajono centrų mokyklose skirtumų tarp mergaičių ir berniukų matematikos pasiekimų vidurkių nebuvo.

4 klasės mokinių pasiekimų vidurkių skirtumai pagal vietovės, kurioje yra mokykla, tipą (2007 m.)

10 klasės mokinių pasiekimų vidurkių skirtumai pagal vietovės, kurioje yra mokykla, tipą (2008 m.)

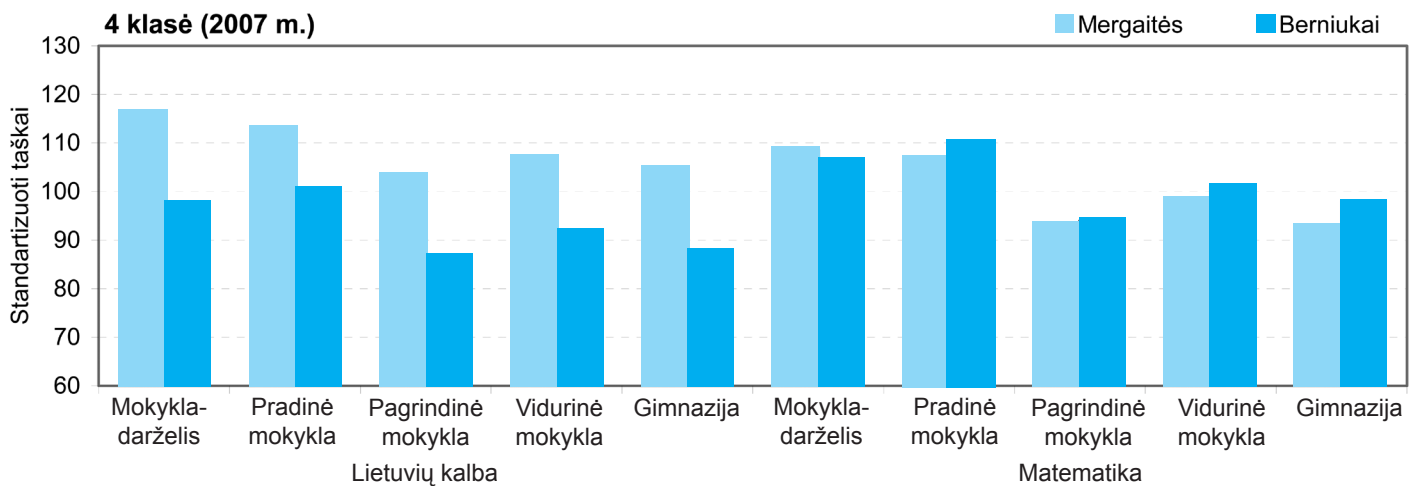

AR MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ PASIEKIMŲ SKIRTUMAI PRIKLAUSO NUO MOKYKLOS TIPO?

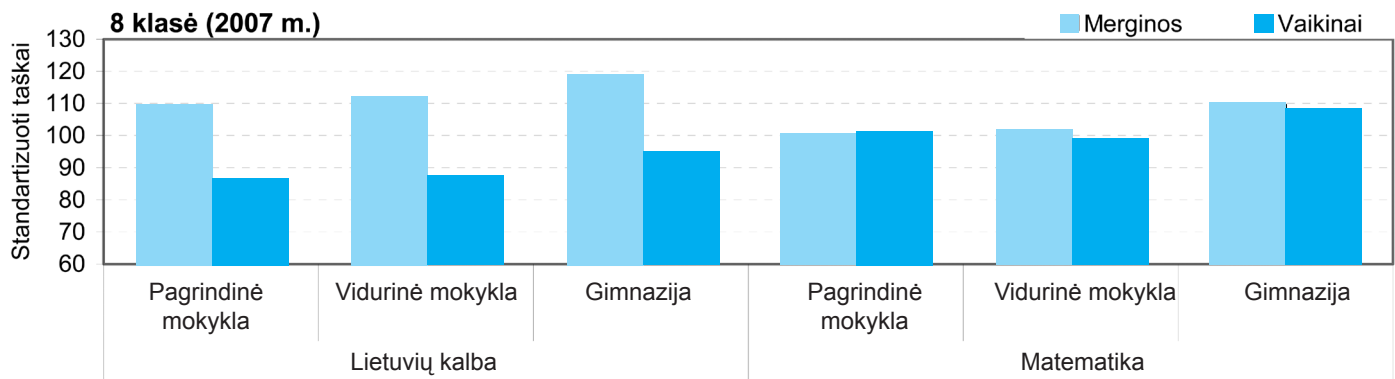
Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, žemesniosiose klasėse (4, 6 ir 8-oje) berniukų ir mergaičių pasiekimų skirtumai skirtingų tipų mokyklose buvo panašūs. 10 klasėje padėtis kitokia: merginų ir vaikinių lietuvių kalbos pasiekimų skirtumai buvo panašūs, bet pagrindinėse mokyklose besimokančių vaikinių matematikos pasiekimai ženkliai žemesni nei merginų, palyginti su kitų tipų mokyklose besimokančiais vaikiniais. Šį faktą greičiausiai lemia tai, kad po 8 klasės vyksta mokinių persiskirstymas: stipresni mokiniai,

daugiausia mergaitės, išeina į gimnazijas. Žemesniosiose klasėse skirtingų tipų mokyklose mokosi daugmaž po lygiai berniukų ir mergaičių, o 10 klasėje proporcijos pasikeičia: pagrindinėse mokyklose mokosi 15,8 proc. visų tos amžiaus grupės mokinių merginų ir 23,3 proc. mokinių vaikinių, vidurinėse mokyklose – 39,7 proc. merginų ir 44,3 proc. vaikinių, gimnazijose – 44,5 proc. merginų ir 32,4 proc. vaikinių (2007–2008 m. m., duomenų šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema).

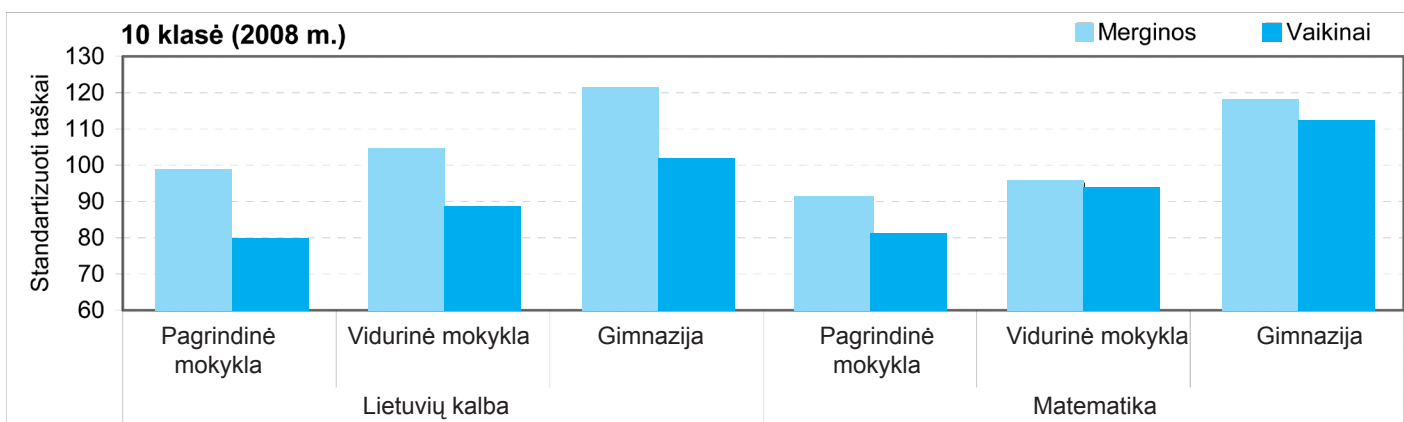
4 klasės mokinių pasiekimų skirtumai skirtingų tipų mokyklose (2007 m.)

8 klasės mokinių pasiekimų skirtumai skirtingų tipų mokyklose (2007 m.)

10 klasės mokinių pasiekimų skirtumai skirtingų tipų mokyklose (2007 m.)

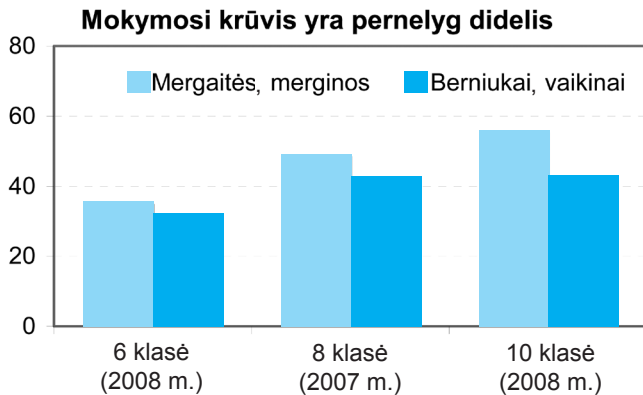

KAIP SKIRIASI MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ NUOMONĖS APIE MOKYMĄSI MOKYKLOJE?

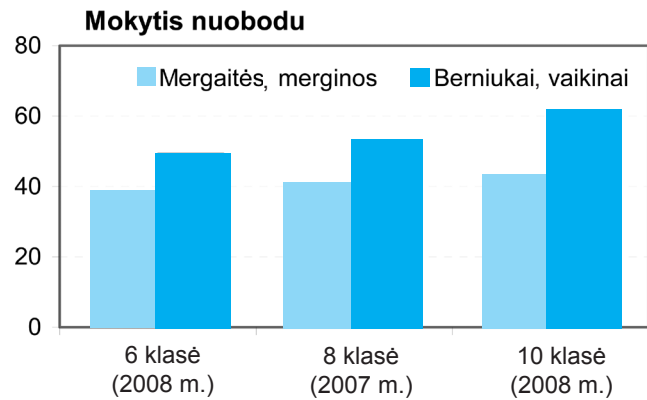
Tyrimų duomenų analizė rodo, kad mokinių nuomonė apie mokymąsi, jų motyvacija ir pasitikėjimas savo jėgomis mokantis tam tikro mokomojo dalyko yra vienas iš svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos mokinių mokymosi pasiekimams. Berniukų ir mergaičių atsakymai į klausimus apie savijautą mokykloje, požiūrį į mokymąsi ir savo mokymosi sėkmę

daugeliu atvejų gana ženkliai skiriasi. Nurodančių, kad naują medžiagą mokosi mintinai ir kad jų mokymosi krūvis yra per didelis, daugiau buvo mergaičių nei berniukų, tuo tarpu teigiančių, kad jiems mokytis yra nuobodu, kur kas daugiau buvo berniukų. Aukštesniosiose klasėse berniukų, nurodančių, kad jiems mokytis nuobodu, dalis sparčiai didėja.

Mokinių, teigiančių, kad jų mokymosi krūvis per didelis, dalis, proc.

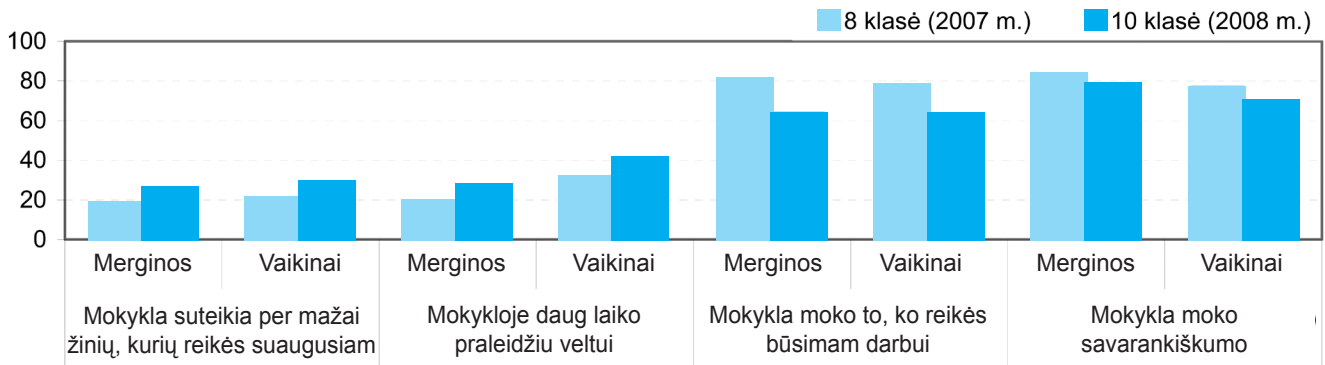
Mokinių, teigiančių, kad jiems mokytis nuobodu, dalis, proc.

Nors dauguma mokinių pripažįsta, kad mokykla juos parengia gyvenimui, suteikia pakankamai žinių, reikalingų suaugusiam žmogui, moko savarankiškumo ir to, ko reikės būsimam jų darbui, tačiau lyčių skirtumai čia akivaizdūs –

berniukai skeptiškiau nei mergaitės vertina mokyklos darbą, o 10 klasėje skeptiškas jų požiūris dar sustiprėja. Ypač kelia nerimą tai, kad nemaža dalis mokinių, daugiausia berniukai, nurodo, kad daug laiko mokykloje praleidžia veltui.

Mokinių, sutinkančių su teiginiais, dalis, proc.

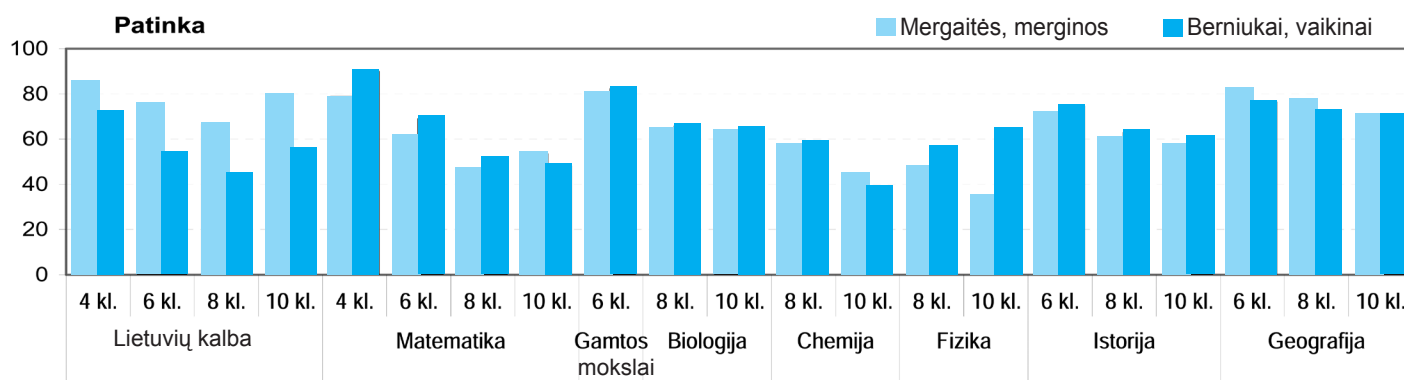

KAIP SKIRIASI MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ POŽIŪRIAI Į MOKOMUOSIUS DALYKUS?

Tinkamos mokinių mokymosi nuostatos yra ne mažiau svarbus ugdymo rezultatas nei aukšti akademiniai pasiekimai. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, daugumos mokinių požiūris į mokomuosius dalykus gana pozityvus. Tačiau berniukai palankiau vertino matematiką, gamtos mokslus ir istoriją, mergaitės – lietuvių kalbą, geografiją. Labiausiai skyrėsi 4, 6, 8 ir 10

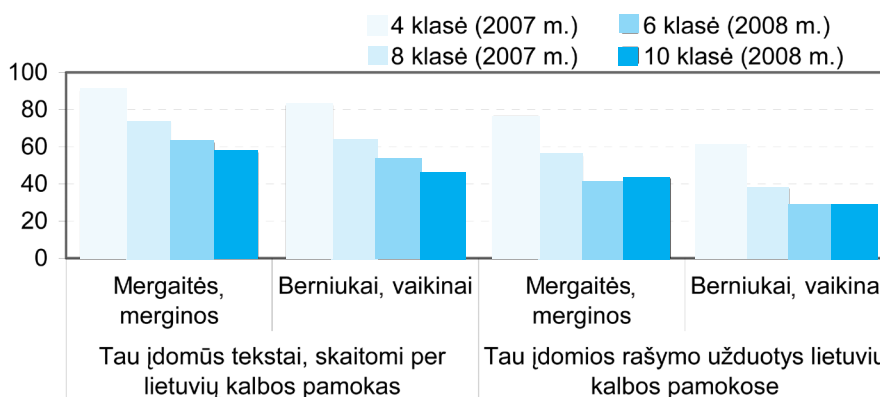
klasės mergaičių ir berniukų nuomonė apie lietuvių kalbą, 4 ir 6 klasės – apie matematiką, 8 ir 10 klasės – apie fiziką. Mergaitės ir berniukai pasirinko panašius argumentus, paaiškinančius dalyko mokymosi reikalingumą ateityje: reikės stojant į gimnaziją ir aukštąją mokyklą; dalykas reikalingas, norit gauti įdomų ar gerai mokamą darbą.

Mokinių, kuriems patinka mokomieji dalykai, dalis, proc. (2007 m. – 4 ir 8 klasės, 2008 m. – 6 ir 10 klasės)

Mokinių, sutinkančių su teiginiais, dalis, proc.

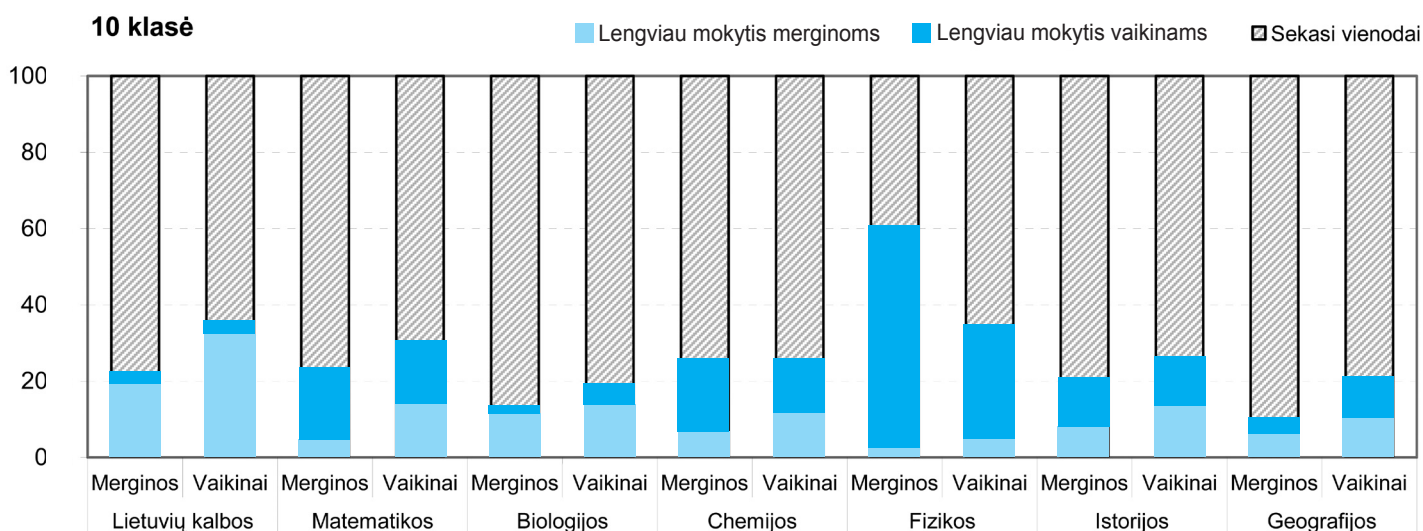
Aiškinantis požiūris į lietuvių kalbą buvo išskirtos dvi sritys – teksto suvokimas ir teksto kūrimas. Berniukams daug mažiau nei mergaitėms patiko per lietuvių kalbos pamokas skaitomi tekstai ir skiriamos rašymo užduotys.

Dalis mokinių mano, kad kai kurie mokomieji dalykai yra nevienodai lengvi mokytis skirtingų lyčių mokiniams. Daugumos mokinių nuomone, įvairius mokomuosius dalykus tiek mergaitėms, tiek berniukams mokytis sekasi vienodai, tačiau, lyginant ugdymo sritis ar amžiaus grupes (klases), pastebimi ir tam tikri nuomonės skirtumai. Neutraliausia šiuo aspektu yra geografija (6, 8, 10 klasėse), o labiausiai

išsiskiriantys dalykai – lietuvių kalba ir fizika. Apie trečdalis mokinių (iš jų didesnė dalis berniukų) mano, kad lietuvių kalbos lengviau mokytis mergaitėms. Fizikos atveju priešingai – nuo ketvirtadalio (8 klasė) iki beveik pusės (10 klasė) mokinių nuomone, šio dalyko lengviau mokytis berniukams (taip manančių mergaičių yra beveik du trečdaliai).

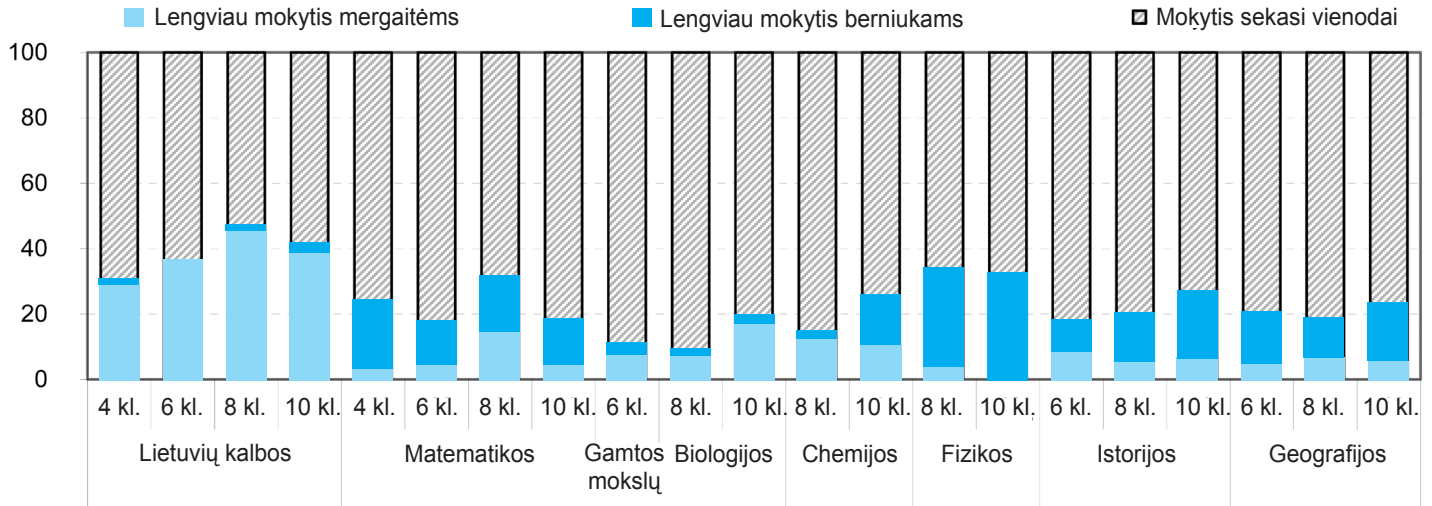
10 klasės mokinių atsakymų į klausimą, kam lengviau mokytis atskirų mokomųjų dalykų – merginoms, vaikinams ar visiems vienodai, – pasiskirstymas, proc. (2008 m.)

Kai kurie mokytojai taip pat linkę manyti, kad jų mokomi dalykai yra nevienodai lengvi skirtingų lyčių mokiniams. Kaip neutraliausią mokinio lyties atžvilgiu savo dalyką vertino 8 klasės biologijos, 6 klasės gamtos mokslų ir 8 klasės chemijos mokytojai. Savo mokomus dalykus kaip tinkamesnius

mergaitėms dažniau vertino lietuvių kalbos mokytojai (visų klasių), biologijos mokytojai (8 ir 10 klasių) ir 6 klasės gamtos mokslų mokytojai. Visų kitų dalykų mokytojai dažniau yra linkę pripažinti kiek didesnę savo dalyko tinkamumą berniukams.

Mokytojų atsakymų į klausimą, kam lengviau mokytis atskirų mokomųjų dalykų – mergaitėms, berniukams ar visiems vienodai, – pasiskirstymas, proc. (2007 m. – 4 ir 8 klasės, 2008 m. – 6 ir 10 klasės)

Vienas iš tokios padėties aiškinimų galėtų būti šis: dalykų mokymosi pasiekimų skirtumai ir požiūrio į dalykus skirtumai yra skirtingų su lyčių vaidmenimis siejamų lūkesčių pase-

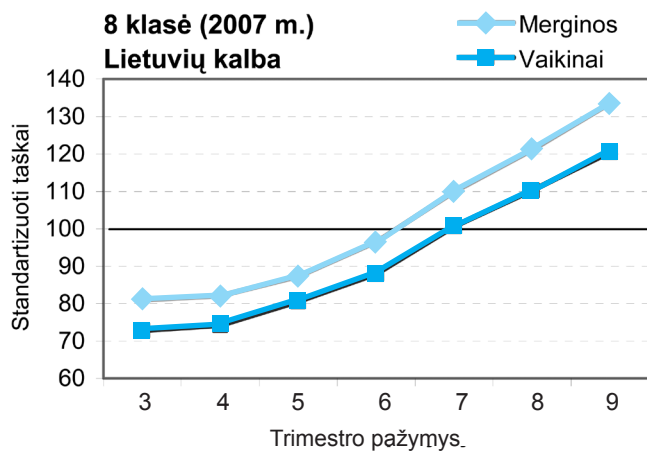
kmė. Šie lūkesčiai vyrų ir moterų atžvilgiu turi įtakos mokinio sprendimui, ar jis gali susigaudyti tam tikrame dalyke, ar privalo jį gerai mokytis.

AR TURI ĮTAKOS MOKINIO PASIEKIMŲ VERTINIMUI JO LYTIS?

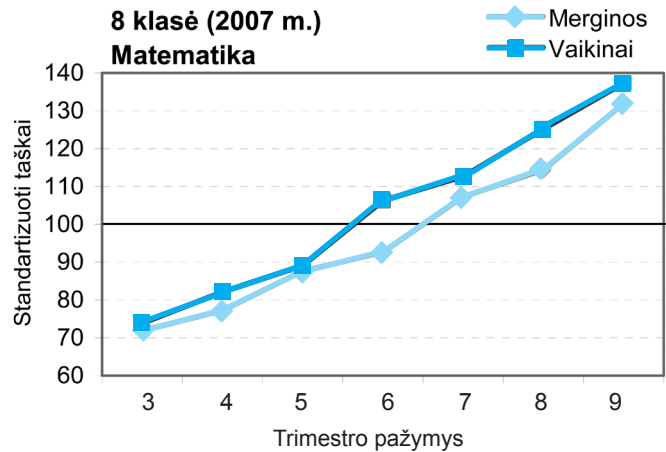
Vertinimas – svarbi ugdymo proceso dalis, nuo kurios labai priklauso mokymo ir mokymosi sėkmė. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenų analizė parodė, kad apie penktadalis mokinių nesutinka su teiginiu, kad pažymiai mokykloje jiems rašomi teisingai. Berniukai šiuo požiūriu jautėsi labiau nuskriausti. Sugretinant tyrimo metu mokinių

pasiektus testų rezultatus su jų trimestro pažymiu, nustatytas gana aiškus pasiekimų vertinimo ryšys su mokinio lytimi. Tyrimų metu surinkusių tokį pat kaip mergaičių testo taškų skaičių berniukų lietuvių kalbos trimestro pažymiai buvo aukštesni, o kitų dalykų – pastebimai žemesni nei mergaičių.

8 klasės mergaičių ir berniukų lietuvių kalbos pasiekimų ir lietuvių kalbos trimestro pažymio ryšys (2007 m.)

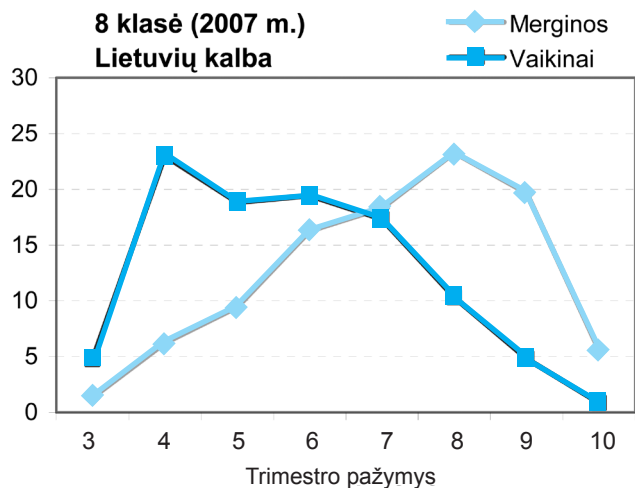
8 klasės mergaičių ir berniukų matematikos pasiekimų ir matematikos trimestro pažymio ryšys (2007 m.)

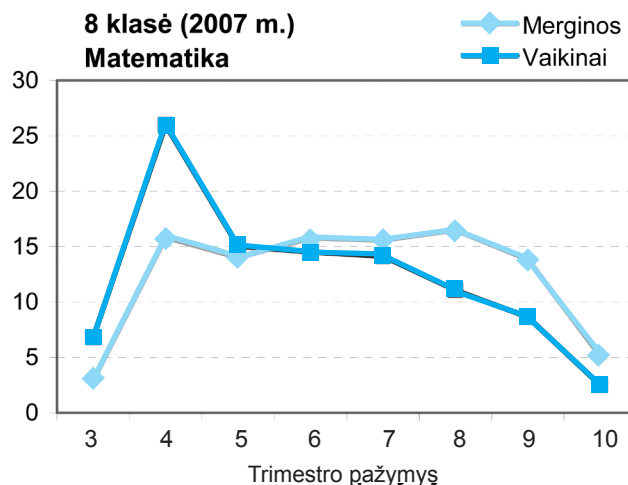
Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į mergaičių ir berniukų turimų paskutinio trimestro pažymių pasiskirstymo netolygumą

žemų pažymių grupėje. Įdomus faktas, kad neproporcingai daug vaikinių turi trimestre ketvertą.

8 klasės mokinių lietuvių kalbos paskutinio trimestro pažymių pasiskirstymas, proc.

8 klasės mokinių matematikos paskutinio trimestro pažymių pasiskirstymas, proc.

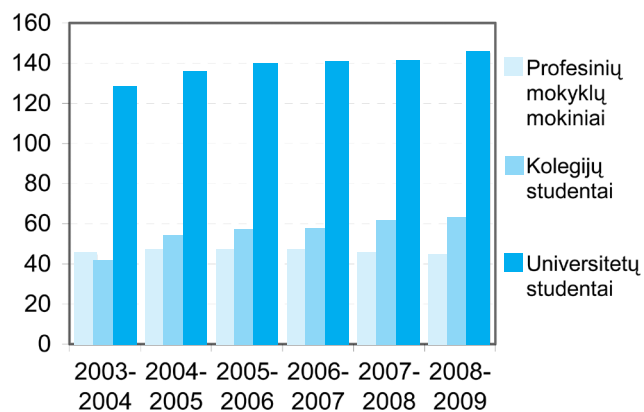

MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ TOLESNIO MOKYMO SI ASPIRACIJOS

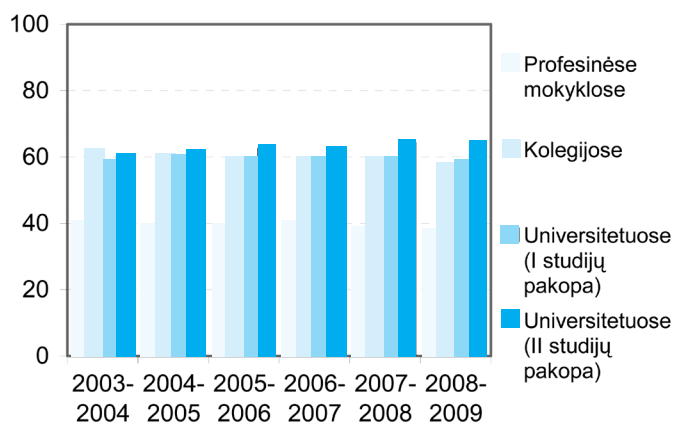
Statistikos departamento duomenimis, kiekvienais metais vis daugiau jaunuolių mokosi universitetinėse ir neuniversitetinėse aukštosiose mokyklose. Apie 60 proc. aukštųjų mokyklų studentų sudaro merginos, universitetinėse II pako-

pos studijų programose merginų dalis, lyginant su vaikiniais, nuolat didėja. Priešingai yra profesinėse mokyklose – čia apie 60 proc. besimokančiųjų sudaro vaikinai, ir jų dalis taip pat nežymiai didėja.

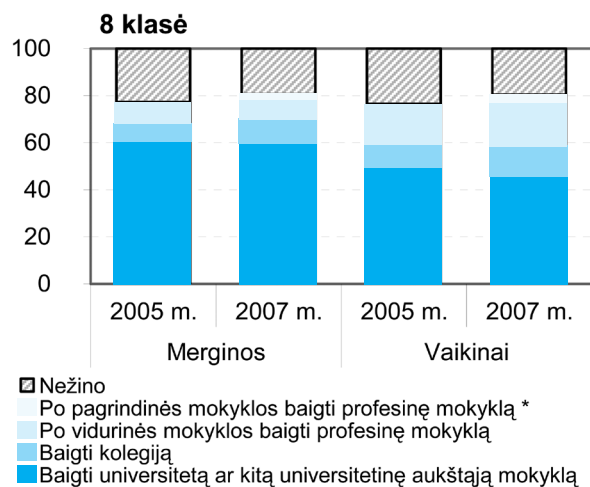
Studentų skaičius, tūkst.

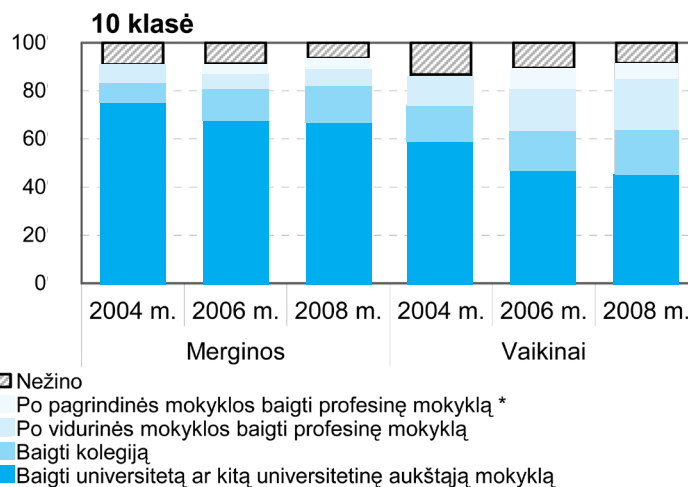
Besimokančių merginų dalis, proc.

8 klasės mokinių atsakymų apie ketinamą įgyti išsilavinimą pasiskirstymas, proc.*

10 klasės mokinių atsakymų apie ketinamą įgyti išsilavinimą pasiskirstymas, proc.*

* 2004 m. ir 2005 m. anketoje atsakymo „Ketinu po pagrindinės mokyklos baigti profesinę mokyklą“ nebuvo.

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai rodo, kad dauguma mokinių planuoja tolesnį savo mokymąsi. Neapsprendusių dėl ateities planų šeštokų (2008 m.) dalis buvo 24,1 proc., aštuntokų (2007 m.) – 18,7 proc., dešimtokų (2008 m.) – 7,2 proc. Dauguma mokinių pažymėjo, kad ateityje norėtų siekti aukštojo (universitetinio ar koleginio) išsilavinimo, iš jų daugiau kaip pusė norėtų

įgyti aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Analizuojant keletą metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenis nustatyta, kad tiek 8 klasėje, tiek 10 klasėje ketinančių įgyti aukštąjį išsilavinimą merginų dalis didėja, o vaikinių – mažėja. Daugiau vaikinių nei merginų ateityje norėtų mokytis profesinėse mokyklose, ir jų dalis nežymiai didėja.

KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKĖTŲ IMTIS, KAD MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ MOKYMO SI GALIMYBĖS BŪTŲ VIENODAI GEROS?

Visų pirma – svarbi mokyklos ir visos švietimo sistemos kultūra. Švietimas daro nemažą poveikį lyčių lygybės problemų supratimui visuomenėje per ugdymo programas, vadovėlius ir mokomąją medžiagą, mokytojų požiūrį, visa apimančią mokyklos kultūrą. Mokyklos bendruomenėse turėtų būti ypač rūpinamasi užtikrinti abipusę pagarbą ir bendradarbiavimą tarp mergaičių ir berniukų, vyrų ir moterų. Mokykloje (ir švietimo sistemoje) reikėtų palaikyti nuostatą, kad mergaitės ir berniukai gyvenime turi turėti lygias galimybes siekti savo tikslų, aptarti lyčių nelygybės žala visuomenei, vyraujančius lyčių vaidmenų stereotipus.

Labai svarbus yra ugdymo turinys. Ugdymo procese reikėtų labiau orientuotis į mokinių bendrųjų kompetencijų, gyvenimo įgūdžių ugdymą. Atnaujinant Bendrąsias programas, rengiant ir vertinant metodinę medžiagą, vadovėlius reikėtų atsižvelgti į jų tinkamumą, priimtinumą, patrauklumą, prieinamumą tiek mergaitėms, tiek berniukams, vengti šabloniško lyčių vaidmenų vaizdavimo.

Svarbus yra ir mokytojų požiūris bei pasirengimas. Dažnai mokytojų požiūris atspindi visuomenėje vyraujančią požiūrį į lyčių galimybes ir vaidmenis. Todėl į mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas reikėtų įtraukti lyčių skirtumų suvokimo klausimus. Mokytojų užduotis yra padėti vaikui išsiugdyti ar lavinti tas savybes, kurias dėl egzistuojančių stereotipų tradicinė kultūra slopina. Taip pat reikėtų kelti mokytojo profesijos prestižą, kad į mokyklą būtų pritraukiama daugiau mokytojų vyrų ir mokiniai turėtų daugiau sektinų vyriškų pavyzdžių.

Labai svarbūs pedagogikos ir dalykų didaktikos mokslų laimėjimai ir jų diegimas. Šiuo metu trūksta dalykų didaktikos tyrimų, kurie padėtų suprasti, kaip veiksmingai mokyti įvairių dalykų skirtingų lyčių mokinius. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų ataskaitose jau yra tam tikrų vertingų nuomonių ir rekomendacijų, kaip siekti vienodai gerų rezultatų mokant ir mergaites, ir berniukus. Tačiau šioje srityje reikia išsamesnių universitetų mokslininkų tyrimų ir geresnės mokytojų patirties sklaidos.

Reikia gerinti švietimo kokybės stebėseną. Viena iš esamos padėties priežasčių gali būti ir tai, kad vis dar trūksta nuodugnesnių stebėsenos duomenų apie švietimo kokybę ir lygias mokymosi galimybes, kurie padėtų formuoti visuomenės nuomonę ir kuriais galėtų remtis priimančieji sprendimus. Todėl svarbu ir toliau tirti mokinių pasiekimus lyčių skirtumų požiūriu, analizuoti ir stengtis suprasti skirtumų priežastis, prognozuoti galimus pokyčius. Prie lygių abiejų lyčių galimybių įgyti lygiavertį išsimokslinimą užtikrinimo gali prisidėti ir kruopštus bei nuodugnus šios srities problemų nustatymas.

Apibendrinant galima teigti, kad daugelį su lytimi siejamų skirtumų nulemia kultūra ar bent jau jie labai priklauso nuo aplinkos ir kultūrinio paveldo sąveikos. Kadangi kultūra keičiasi, kartais net labai sparčiai, tą kultūrą atspindintis elgesys taip pat gali keistis ir keičiasi.

NAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

- Global monitoring report 2008. Education for all by 2015. Will we make it? UNESCO, 2007.
- N. L. Gage, D. C. Berliner. Pedagoginė psichologija. Vilnius: Alma littera, 1994.
- A. Eljijo. Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2006 ataskaita. 2007.
- J. Dudaitė. Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA 2006 ataskaita. 2007.
- TIMSS 2007 ataskaita: 4 klasė. 2008.
- TIMSS 2007 ataskaita: Gamtos mokslai, 8 klasė. 2008.
- TIMSS 2007 ataskaita: Matematika, 8 klasė. 2008.
- Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas. 2003 m. Ataskaita.
- 2004 metų nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. VI ir X klasės. Bendroji ataskaita.
- Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas. 2005 m. Dalykinė ataskaita.
- 2006 metų nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. VI ir X klasės. Dalykinė ataskaita.
- Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. 2007 m. VIII klasė. Dalykinė ataskaita.
- 2008 m. nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. Dalykinė ataskaita (rankraštis).
- 2003–2008 metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenų bazės.

TRUMPAI APIE TYRIMUS, KURIAIS REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai Lietuvoje pradėti 2002 metais (2002–2006 metais jie buvo atliekami kaip sudedamoji Švietimo ir mokslo ministerijos Mokyklų tobulinimo programos dalis, o nuo 2006 metų tęsiami įgyvendinant Švietimo ir mokslo ministerijos Valstybinę švietimo strategiją). Svarbiausi jų uždaviniai yra: švietimo sistemos stebėseną (teikti išsamią ir patikimą informaciją apie bendrojo ugdymo raidą ir kokybę, analizuojant mokinių pasiekimų atitiktį Bendrųjų programų reikalavimams); mokymo ir mokymosi problemų nustatymas ir nagrinėjimas, mokymo ir mokymosi naujovių modeliavimas ir išbandymas. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai atliekami cikliška: nelyginiais metais atliekami 4 (10–11 m.) ir 8 (14–15 m.) klasių mokinių, o lyginiais metais – 6 (12–13 m.) ir 10/II gimnazijos (16–17 m.) klasių mokinių pasiekimų tyrimai. Nacionaliniams mokinių pasiekimų tyrimams atrenkama lizdinė atsitiktinė, reprezentatyvi mokinių (besimokančių bendrojo lavinimo lietuvių mokomąja kalba mokyklose) imtis. Testavimo turinys sudaromas remiantis nacionaliniais dokumentais, reglamentuojančiais ugdymo turinį, t. y. Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais. Siekiant ne tik įvertinti mokinių pasiekimus, bet ir paaiškinti vienokius ar kitokius pasiekimų skirtumus, išanalizuoti pasiekimams įtakos turinčius veiksnius, tyrimų metu matuojami kintamieji, apibūdinantys socialinę kultūrinę mokinių aplinką, mokymosi aplinką (mokyklos ir klasės kontekstą), asmenines su mokymusi susijusias mokinių savybes ir vertybines nuostatas.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami ir internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Analizę parengė dr. Pranas Gudynas, Ugdymo plėtotės centro direktoriaus pavaduotojas, dr. Daiva Bigelienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo inovacijų ir kokybės stebėsenos skyriaus metodininkė, Janina Dargytė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo inovacijų ir kokybės stebėsenos skyriaus metodininkė, ir Eglė Uginčienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo inovacijų ir kokybės stebėsenos skyriaus metodininkė.

AR LIETUVOJE UŽTIKRINAMOS LYGIOS PRIVALOMOJO ŠVIETIMO GALIMYBĖS BERNIUKAMS IR MERGAIČĖMS?

Redaktorė *Mimoza Kligienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2009-11-04. Tir. 500 egz.
Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

ISSN 1822-4156